

Uudestaan sivistysvaliokunnalle asiassa HE 41/2018 vp
pj Jouni Luukkainen, Pääkaupunkiseudun ateistit ry, 19.5.2018

Uskonnon ja ET:n vaihtoehtoisuudesta 18 vuotta täyttäneille

Lukioasetuksesta (6.11.1998/810) kumottiin **erehdyksessä** 1.1.2018 alkaen opintojen aloittamisajankohdan määritelmä (15 § 2 mom.) valtioneuvoston asetuksella (45/2017), jonka esittelymuistiossa (hallitussihteeri Matti Sillanmäki, OKM 26.1.2017) väitettiin väärin, että kyseiselle määritelmälle ei enää ollut käyttöä. Sitä olisi kuitenkin edelleen tarvittu laventamaan seuraavaa lukiolain (629/1998) säännöstä uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksesta:

Opiskelijalle, joka aloittaa lukiokoulutuksen 18 vuotta täytettyään, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämänkatsomustietoa.

Tämä säännös **sananomukaisesti ottaen** on nimittäin **mielettömän ankara**, sillä se ei turvaisi valintaoikeutta opiskelijalle, joka olisi sattunut olemaan päivänkään lukiokoulutuksessa alle 18-vuotiaana. Tarvittaessa valiokunnan olisi säännös näin kuitenkin selitettävä ja perusteltava — mahdoton tehtävä.

Mutta yhtäpitävästi kumotun määritelmän kanssa opiskelijan katsottiin aloittaneen opintonsa vasta 18 vuotta täytettyään myös silloin, kun hän tuolloin jatkoi saman tai muun koulutuksen järjestäjän opetuksessa tosiasiallisesti alle 18-vuotiaana aloittamiaan lukio-opintoja niiden oltua kuitenkin keskeytyneenä vähintään vuoden ajan.

Ehto vähintään vuoden tauosta jäi usein toteutumatta opiskelijan erottua nuorisolukiosta alle 18-vuotiaana ja jatkettua aikuislukiossa 18 vuotta täytettyään; se kaiketi oli juuri ehdon tarkoituskin. Toisin oli, jos nuorisolukiossa opiskelija täytti 18 vuotta vaihto-oppilasvuoden aikana.

Haluttaessa mahdollisesti säilyttää vallinnut asiointi pitäisi määritelmä yksilön oikeuksien perusteita koskevana siirtää perustuslain 80 §:n nojalla uuteen lukiolakiin seuraavasti:

Opiskelijalle, joka aloittaa lukiokoulutuksen 18 vuotta täytettyään tai 18 vuotta täytettyään jatkaa saman tai muun koulutuksen järjestäjän opetuksessa alle 18-vuotiaana aloittamaansa lukiokoulutusta sen oltua keskeytyneenä vähintään vuoden ajan, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämänkatsomustietoa.

Tämä säännös, **paluu vanhaan**, taas on kummallinen keskeytystehtöinen. Valiokunnan olisi silti tarvittaessa se ymmärrettävästi ja hyväksyttävästi perusteltava — mutta miten muka? Ei olla enää vuoden 1998 tilanteessa, jossa haluttiin kiristää aikuislukiolain (439/1994) ja -asetuksen (660/1994) mukaista myös alle 18-vuotiaita koskenutta uskonnon ja elämänkatsomustiedon

keskinäistä valinnaisuutta aikuislukion lukio- ja peruskouluopetuksessa. Vuoden taukoa ei perusteltu mitenkään opetusministeriön muistiossa 5.11.1998 lukioasetusehdotuksesta.

On kuitenkin kolmaskin ratkaisutapa, ja se on **nykyään perustelluin**, minkä voi nähdä joko seuraavan päättelyn kautta tai suurempaakin.

Ensinnäkin, kumotun määritelmän voi ymmärtää seuraavasti. Edellytyksenä valinnanvapaudelle vaadittu opintojen keskeytyneenä olemisen vähimmäiskesto haluttiin toisaalta saada mahdollisimman pitkäksi uskonnonopetukseen pakottamisen **tehon** tähden ja toisaalta mahdollisimman lyhyeksi **kohtuutta** opiskelijan kannalta ajatellen. **Yhden vuoden** kesto olisi siis hyväksytty toisaalta riittävän tehokkaaksi ja toisaalta riittävän kohtuulliseksi. Tällöin määritelmän kumoamisen voi ajatella tarkoittaneen joko sitä, että mikään ei ole kohtuutonta ja voidaan siis optimoida teho, tai sitä, että mikään ei ole tehotonta ja voidaan siis optimoida kohtuus.

Edellinen vaihtoehto ajaa vähimmäiskeston **äärettömän pitkäksi**. Se ei sallisi päivänkään lukio-opintoja alle 18-vuotiaana. Toisin sanoen oltaisiin yllä kuvatussa ankarassa, sananmukaisessa tulkinnassa.

Jälkimmäinen vaihtoehto ajaa vähimmäiskeston **nollan pituiseksi**. Opiskelijalla olisi lupa 18 vuotta täytettyään ilmoittaa, että hän keskeyttää opintonsa mutta jatkaa niitä välittömästi ja käyttää sitten tätä kautta saamansa valintaoikeuden. Jos rehtori vetoaisi ankaraan tulkintaan, viime kädessä korkein hallinto-oikeus kaiketi asettaisi kohtuuden tehon edelle ja ratkaisisi asian opiskelijan hyväksi varsinkin, kun ankara tulkinta olisi jo merkinnyt opiskelijan oikeuksien kannalta kestämatöntä taantumista vallinneesta tilanteesta ja jopa ilman perusteluita.

Selvää kuitenkin on, että tulkinnassa, johon näin päädyttiin, pitäisi lopuksi eliminoida kuvattu turha mutkikkuus. Säännös olisi siis seuraava:

Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa.

Toki tähän **täyteen valinnanvapauteen** olisi päästy myös havaitsemalla, että opiskelun aloittamisajankohdan määritelmän kumoaminen on ilmeisesti oikeus heti ymmärtää niin, että mitään opintojen keskeytyneenä olemista ei enää vaadita 18 vuotta täyttäneen valinnanvapaudelle.

Uuden lukiolain tullessa voimaan 1.8.2019 tulee kuluneeksi tasan 25 vuotta aikuislukioasetuksen voimaantulosta. Siitä periytyi perusopetuslakiin (628/1998) täysi valinnanvapaus 18 vuotta täyttäneille opiskelijoille. Tätä mallia olisi siis seurattava uudessa lukiolaissa. Se ei varmaankaan edes kovin suurta joukkoa koskisi. Mutta toisaalta sitä ei saisi sitten myöskään käyttää elämäkatsomustiedon sekulaaria luonnetta vastaan eikä varsinkaan syyksi yhteiselle katsomusaineelle, joka olisi vain uskonnonopetuksen pakottamista kaikille.